O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”
Urganch davlat universiteti rektori
_____________ B. Abdullayev
2024-yil ___ - __________

AMALIY GRAMMATIKA VA FONETIKA FANINING O`QUV DASTURI

Bilim sohasi:	200 000-San’at va gumanitar fanlar
Ta’lim sohasi:	230 000 -Tillar
Ta’lim yo’nalishi:	60230100 -Filologiya va tillarni o’qitish (roman-german tillari)

Urganch-2024

Mazkur o‘quv dastur Urganch davlat universiteti kengashining 2024-yil “____” __________dagi ____-sonli bayonnomasi bilan tasdiqlangan.

O‘quv ishlari bo‘ yicha prorektor ____________ **S.U.Xodjaniyazov**

Akademik faoliyat va registrator departamenti boshlig‘i: ____________ **G‘.R.Matlatipov**

Mazkur o‘quv dastur “Xorijiy filologiya” fakulteti Kengashining 2024-yil “____”_______ dagi yig‘ilishida muhokama qilinib, tasdiqlash uchun tavsiya etilgan. (_-sonli bayonnoma).

Xorijiy filologiya fakulteti dekani: ____________ **Z.O. Jumaniyazov**

Mazkur o`quv dastur “Roman-german filologiyasi” kafedrasining 2024-yil “___” _______dagi yig’ilishida muhokama qilinib, tasdiqlash uchun tavsiya etilgan (_-sonli bayonnoma).

Roman-german filologiyasi kafedrasi mudiri: ____________ **G. E. Abdullayeva**

<table>
<tr><td colspan="2">Fan/modul kodi
AGF11-210</td><td>O‘quv yili
2024-2025</td><td>Semestr
1-2</td><td colspan="2">ECTS - Kreditlar
1-semestr – 6
2-semestr – 4</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fan/modul turi
Majburiy</td><td colspan="2">Ta’lim tili
Fransuz, ingliz, nemis tillari</td><td colspan="2">Haftadagi dars soatlari
1-semestr – 4
2-semestr – 3</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1.</td><td>Fanning nomi</td><td colspan="2">Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)</td><td>Mustaqil ta’lim (soat)</td><td>Jami yuklama (soat)</td></tr>
<tr><td>Amaliy grammatika va fonetika</td><td colspan="2">1-semestr – 60
2-semestr – 44</td><td>1-semestr – 120
2-semestr – 76</td><td>300</td></tr>
</table>

2.

I. Fanning mazmuni

Fanni o‘qitishdan maqsad – talabalarga kasbiy yo‘nalish doirasida o‘rganilayotgan chet tili grammatikasi va fonetikasining funksional shakllari va uslublarini, fan bo‘yicha amaliy bilimlarini takomillashtirish hamda egallangan bilim, ko‘nikma, malakalarini kasbiy va ilmiy faoliyatda erkin qo‘llay olishlarini ta’minlashdir.

Fanning vazifasi - umume’tirof etilgan xalqaro me’yorlarga ko‘ra talabalarning o‘rganilayotgan chet tilini C1 darajada egallashlari uchun zaruriy bilimlarni integrallashgan tarzda o‘rgatish va muloqot malakalarini rivojlantirish.

Fonetika tilning tovush qurilishi haqidagi fan bo’lib, ushbu fanni o’qitishdan maqsad - talabalarga kasbiy yo’nalish doirasida to’g’ri talaffuzni o’rgatish, tilning og’zaki va yozma shakllarini o’rgatish, ularning ijtimoiy-madaniy muloqot malakalarini rivojlantirish, xususan o’rganilayotgan chet tilida so’zlashuv uslublarini, talabalarning fonetika fanidan amaliy va nazariy bilimlarini takomillashtirish hamda egallangan bilim, ko’nikma, malakalarini kasbiy va ilmiy faoliyatda erkin qo’llay olishlarini ta'minlashdir.

Fanning vazifasi - umume'tirof etilgan xalqaro me'yorlarga ko’ra talabalarning o’rganilayotgan chet tili grammatikasi va fonetikasini yuqori darajada egallashlari uchun zaruriy bilimlarni o’rgatish va muloqot malakalarini rivojlantirish.

II. Asosiy qism (Amaliy mashg’ulotlar)

Amaliy grammatika fani mazmuni quyidagi til qonuniyatlari va grammatik qoidalarini o‘z ichiga oladi:

- o‘rganilayotgan chet tilining grammatik tuzilishi.
- morfologiya va sintaksisning o‘zaro aloqalari.
- grammatik kategoriyalar.
- so‘zlarni tasnif qilish, so‘z turkumlari.
- fe’llarning tuslanish guruhlari.
- aniq va majhul nisbatlar.
- mayl va zamon.

- sodda va qo‘shma zamonlar.
- zamonlarning moslashuvi.
- fe’llarning birlik va ko‘plik shakllarining ifodalanishi va ularning shaxslari. fe’lning shaxssiz shakllari: infinitiv, hozirgi zamon sifatdoshi, o‘tgan zamon sifatdoshi, ravishdosh.
- shaxssiz qurilma.
- fe’lning sintaktik vazifasi.
- ot so‘z turkumi va ularning turlari.
- otning grammatik kategoriyalari.
- ko‘plik formaning yasalishi.
- otlarning ko‘plik shaklini yasashda ulardagi orfografik va fonetik o‘zgarishlar.
- artikl, olmosh va determinativlarning roli.
- artikl va uning turlari.
- sifat so‘z turkumi va uning turlari.
- sifatning grammatik kategoriyalari.
- sifatlarda rod va ko‘plik shakllarining yasalishi.
- sifatlarning qiyosiy darajasi.
- sifatning gapdagi o‘rni.
- sifatlarning sintaktik vazifalari.
- olmosh so‘z turkumi va uning turlari.
- olmoshlarning fe’l oldida qo‘llanish tartibi va ularning turlari.
- olmoshning gapdagi vazifasi.
- ravishning ma’nosiga va shakliga ko‘ra tavsifi.
- ravishning sintaktik vazifasi.
- ko‘makchilarning turlari va vazifasi.
- bog‘lovchilar turlari va qo‘llanish usullari
- asosiy sintaktik bo‘laklar, so‘z birikmasi, sodda gap, qo‘shma gap.
- so‘z birikmasi.
- sodda gap.
- bosh va ikkinchi darajali bo‘laklar.
- gapning asosiy belgilari - kesim va ohang.
- gaplarni tasnif qilish.
- bo‘lishli va bo‘lishsiz gaplar.
- gap bo‘laklari o‘rtasidasintaktik aloqaning ifodalanish yo‘llari; so‘z tartibi, moslashish, birikish, boshqaruv, ko‘makchilar, bog‘lovchilar va ohang.
- gapning asosiy bo‘laklari.
- ikkinchi darajali bo‘laklar.
- vositali va vositasiz to‘ldiruvchi.
- gapning ikkinchi darajali bo‘laklarining ifodalanish usullari.
- so‘z tartibi.
- qo‘shma gap va uning turlari.
- bog‘lovchisiz bog‘langan qo‘shma gap.
- ergash gapli qo‘shma gap.
- sintaktik aloqalarning ifodalanish usullari: ergashtiruvchi bog‘lovchilar va ularning sinonimiyalari.
- ergash gaplarda sininonimik konstruksiyalar.
- ko‘chirma va o‘zlashtirma gaplarning ishlatilishi va berilish yo‘llari.

Amaliy grammatika fani bo’yicha amaliy mashg’ulotlar multimedia vositalari bilan jihozlangan auditoriyada o’tkazilishi zarur. Mashg’ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o’tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo’llanilishi maqsadga muvofiq.

Amaliy fonetika fani o’z ichiga quyidagi mavzu va til materiallarini qamrab oladi:

- nutq tovushlari, nutq oqimi, intonatsiya, talaffuz tizimlari, uslublari;
- nutq tovushlarning uch tomonlama xarakteri: akustik, artikulyatsion va lingvistik.
- nutq tovushlarining akustik xususiyatlari: balandlik, kuchlilik, tembr, cho’ziqlik.
- tovushlarning shovqin (undosh) va musiqaviy ton (unli)larga bo’linishi.
- nutq tovushlarining artikulyatsiyasi: talaffuz (nutq) apparati.
- tovush hosil bo’lish faza(davr)lari: nafas chiqarish, ovozning hosil bo’lishi, nutq organlarining muayyan holatga qo’yilishi (artikulyatsiya).
- artikulyatsiya fazalari: kirishish (nutq organlarining muayyan holatga qo’yish), saqlash (qo’yilgan holatni tutib turish), qaytish (tutib turilgan holatning buzilishi, ya'ni boshqa holatga o’tishi).
- aktiv va passiv nutq organlari.
- tilning artikulyatsiya bazasi.
- fonema tushunchasi. fonema va tovushning o’zaro munosabati.
- fonetik yozuv (transkriptsiya), tilning talaffuz normasi (orfoepiya).
- grafika va orfografiya.
- O’rganilayotgan chet tilining artikulyatsiya qususiyatlari.
- unlilar artikulyatsiyasining xususiyatlari va tasnifi.
- tarixiy va ritmik cho’ziqliklar.
- burun unlilarining nazalizatsiyalashuv xarakteri.
- undoshlar va ularningxususiyatlari.
- yarim undoshlari (yoki yarim unlilar).
- nutq oqimi tushunchasi, nutq oqimi birliklari: artikulyatsion birliklar (bo’g’inlar) va aktsent-semantik birliklar (ritmik guruh va sintagma).
- bo’g’inning yasalishi, bo’g’in hosil qiluvchi va bo’g’in hosil qilmaydigan tovushlar.

nutq oqimida tovushlarning birikish hodisalari.

- intonatsiya va uning tarkibiy qismlari
- tilda urg’uning o’rni.
- assimilyatsiya hodisasi va turlari.
- talaffuz uslub (stil)lari.
- versifikatsiya (she'r tuzilishi)

Amaliy fonetika fani bo’yicha amaliy mashg’ulotlar multimedia vositalari bilan jihozlangan auditoriyada o’tkazilishi zarur. Mashg’ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o’tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo’llanilishi maqsadga muvofiq.

	III. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar Amaliy grammatika fanidan talabalarning mustaqil ishlashlari uchun o'quv soati ajratilgan. Mustaqil ishga ajratilgan mavzularni o'rganishning asosiy maqsadi mavzular bo'yicha ishlash jarayonida auditoriyada olib borilgan amaliy mashg'ulotlar paytida talabalarda hosil bo'lgan tasavvur, bilim va ko'nikmalarni yanada chuqurlatirish, mustaqil xulosalar chiqarish va turli ilmiy-amaliy gepotezalarni olg'a surishga o'rgatishdir. Talabalarning mustaqil ishlarining mohiyati ma'lum mavzular bo'yicha mustaqil ishlash natijasida to'g'ri talaffuz qilish ko'nikmalarini mustahkamlash hisoblanadi. Mustaqil ishlarning natijalari mavzular bo'yicha so'z va so'z birikmalarini yodlash, mazkur til vositalari yordamida erkin so'zlashish uchun dialogik va monologik matnlar tuzish shaklida rasmiylashtirish mumkin. Mustaqil ish uchun tavsiya etiladigan mavzular tegishli bosqichdagi mavzularning mantiqiy davomi bo'lib, talabaning tashabbusiga ko'ra erkinlashtirilishi mumkin. Har bir bosqichning o'ziga xosligidan kelib chiqib mustaqil ish shaklan turli darajada va xilma-xil bo'lishi mumkin. Mustaqil ishlarning natijalari mavzu bo'yicha annotatsiya, referat, ma'ruza, tezislar, konspekt, retsenziya shaklida rasmiylashtirishi mumkin. Talaba mustaqil ishni tayyorlashda fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi: - darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha fan boblari va mavzularini o'rganish; - tarqatma materiallar bo'yicha dars materiallarini o'zlashtirish; - maxsus adabiyotlar bo'yicha fan bo'limlari yoki mavzulari ustida ishlash; - talabalarning o'quv, ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan fanlar bo'limlari va mavzularni chuqur o'rganish; - faol va muammoli o'qitish uslubidan foydalaniladigan o'quv mashg'ulotlari. Amaliy fonetika fanidan talabalarning mustaqil ishlashlari uchun o'quv soati ajratilgan. Mustaqil ishga ajratilgan mavzularni o'rganishning asosiy maqsadi mavzular bo'yicha ishlash jarayonida auditoriyada olib borilgan amaliy mashg'ulotlar paytida talabalarda hosil bo'lgan tasavvur, bilim va ko'nikmalarni yanada chuqurlatirish, mustaqil xulosalar chiqarish va turli ilmiy-amaliy gepotezalarni olg'a surishga o'rgatishdir. Talabalarning mustaqil ishlarining mohiyati ma'lum mavzular bo'yicha mustaqil ishlash natijasida to'g'ri talaffuz qilish ko'nikmalarini mustahkamlash hisoblanadi. Mustaqil ishlarning natijalari mavzular bo'yicha so'z va so'z birikmalarini yodlash, mazkur til vositalari yordamida erkin so'zlashish uchun dialogik va monologik matnlar tuzish shaklida rasmiylashtirish mumkin. Mustaqil ish uchun tavsiya etiladigan mavzular tegishli bosqichdagi mavzularning mantiqiy davomi bo'lib, talabaning tashabbusiga ko'ra erkinlashtirilishi mumkin. Har bir bosqichning o'ziga xosligidan kelib chiqib mustaqil ish shaklan turli darajada va xilma-xil bo'lishi mumkin. Mustaqil ishlarning natijalari mavzu bo'yicha annotatsiya, referat, ma'ruza, tezislar, konspekt, retsenziya shaklida rasmiylashtirishi mumkin. Talaba mustaqil ishni tayyorlashda fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

	- darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha fan boblari va mavzularini o'rganish; - tarqatma materiallar bo'yicha dars materiallarini o'zlashtirish; - maxsus adabiyotlar bo'yicha fan bo'limlari yoki mavzulari ustida ishlash; - talabalarning o'quv, ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan fanlar bo'limlari va mavzularni chuqur o'rganish; - faol va muammoli o'qitish uslubidan foydalaniladigan o'quv mashg'ulotlari
3.	**VI. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** - Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: • o'rganilayotgan tilning struktural bazasini mukammal darajada o'zlashtirishi; • o'rganilayotgan chet tilining grammatik qonuniyatlarini bilish va qo'llay olish ko'nikmalarini egallashlari; • chet tilining grammatik va fonetik strukturalariga oid bazaviy va kommunikativ jarayonda qo'llanishi mumkin bo'lgan til birliklari va qonuniyatlarini bilishi va ularni nutq jarayonida qo'llay olishi; • chet tilida chop etilgan turli matbuot materiallari va axborot beruvchi boshqa vositalardan olingan autentik til materiallarini tushuna olish va ularni tahlil qilish; • o'rganilayotgan chet tilida o'qish, tinglab tushunish, gapirish va yozish borasida yetarli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.

4.	**VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** - interfaol keys-stadilar; - amaliy mashg'ulotlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); - guruh, mikroguruh bo'lib ishlash; - taqdimotlarni qilish; - individual loyihalar; - jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar ishlab chiqish.
5.	**VIII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Talabalardan o'rganilayotgan chet tili grammatik va fonetik qoidalar va hodisalarni to'la o'zlashtirish, ya'ni chet tilida o'z fikrini ravon bayon qilish, o'qish va yozish mahoratini namoyon qilish, chet tilining grammatik va fonetik qonuniyatlarini, tili o'rganilayotgan va chet tilida so'zlashuvchi xalqlarning madaniyatini anglash hamda chet tilida chop etilgan turli matbuot manbaalaridagi autentik materiallarni tushuna olish talab qilinadi. Fan doirasida talabalar Yevropa Kengashining "Chet tilini egallash umumyevropa kompetensiyalari: o'rganish, o'qitish va baholash" to'g'risidagi umume'tirof etilgan xalqaro me'yorlari (CEFR) ga ko'ra kurslar kesimida A2 – B2 darajaga mos keladigan til materiallarini tushunish, mazmunini tahlil qilish, mavzularga oid turli matn turlarini o'qib, tinglab mazmunini tushunishlari va o'z fikrlarini og'zaki va yozma ravishda ifoda eta olishlari shart.
6.	**IX.Asosiy adabiyotlar** **Ingliz tili** 1 .L.Kaushanskaya and others. A Grammar of the English language. Moscow.2008. 2. Malcolm Mann. Destionation C1 and C2. Grammar and vocabulary. Macmillan. 2008. 3. Longman English Grammar Practice, L.G. Alexandr. Longman. 1998 4. Grammar and Vocabulary for advanced and proficiency, Richard Side and Guy Wellman. Pearson Education Limited. 2000 5.English pronunciation in use. Mark Hancock. Cambridge university press. 2003 6.English pronunciation in use(Advanced). Martin Hewings. Cambridge university press. 2003 7.English phonetics and phonology. Second edition. Peter Roach. Cambridge university press,1991 8.Ship or sheep? An intermediate pronunciation course. Ann Baker. **Nemis tili** 1. Dreyer H., Schmitt D. Lehr und Übungsbuch der deutschen Grammatik. Hueber Verlag. Ismaning. 2009. 2. A.Jumaniyazov, Deutsch. „Quvanchbek-Mashxura" MChJ

	nashriyoti.2020 3. Saidov S. Deutsche Grammatik in Übungen, Usbekiston, Toschkent, 2003. 4. Swerlova O. Grammatik und Konversation. Langenscheidt. Berlin. 2006. 5. Ursula Hirschfeld, Kersten Rheinke. Phonothek Intensiv.-Berlin: Langenscheidt, 2007. 6. Kozmin O.G., Sulemova G.A. Praktische Phonetik der deutschen Sprache. – Moskva,1990. 7. Gerhard J., S. Bunk. Phonetik aktuell. Max Hueber Verlag, 2005 **Fransuz tili** 1. Попова И.Н., Казакова Ж.А. Грамматика французского языка. Москва 2003 2. Michèle Boularès, Jean-Louis Frérot Grammaire progressive du Français. CLE internationale, Paris, 2012. 3. Ludivine Glaud, Muriel Lannier, Yves Loiseau. Grammaire essentielle du français. Niveau A2. Didier, Paris 2015. 4. Ludivine Glaud, Muriel Lannier, Yves Loiseau. Grammaire essentielle du français. Niveau B1. Didier, Paris 2015. 5.Chanèze Kamoun, Delphine Ripaud Phonétique essentielle du français. Didier,Paris, 2016. 6. Lucie Charliac, Annie- Claude Motron. Fonétique progressive du français.CLE INTERNATIONALE, 2001. 7. Sylvie Poisson-Quinton, Rein Mimran. Expression écrite, Niveau 2. France, 2013. 8. Sylvie Poisson-Quinton, Rein Mimran. Compréhension écrite, Niveau 2. France, 2013. 9. Michel Barféty, Patricia Beaujouin. Expression orale, Niveau 1. France, 2013. 10. Michel Barféty, Patricia Beaujouin. Expression orale, Niveau 2. France, 2013. **Qo`shimcha adabiyotlar** **Ingliz tili** 1.Baker L., Gershon S. Skillful listening and speaking. Students book, 2, 2010 2.Mike Boyle, Ellen Kisslinger Skillful listening and speaking. Students book, 3, 2013 3.Lindsay Clandfield, Mark McKinnon, Skillful listening and speaking. Students book, 4, 2014

	Nemis tili 1. Axel Hering, Magdalena Mattessuk, Michaela Perlmann-Balme. Em-Grammatik. Max Hueber Verlag. Ismaning. 2002. 2. Ines Balcik. Klaus Röhe. Verena Wröbel. Die große Grammatik. Deutsch. Pons. Stuttgart. 2009. 3. Helbig Gerhard. Joachim Buscha. Übungsgrammatik Deutsch. Langenscheidt. Berlin-München. 2000. 4. Sabine Dinsel/Susanne Geiger. Großes Übungsbuch Grammatik. Hueber Verlag. 2009 5. Sattarov M.S u. a. Grammatisch Kategorien. Usbekistan. Taschkent. 2005. **Fransuz tili** 1.Л.Е.Маллина, Л.П. Андрейчикова, У .Турниёзов. Француз тили грамматикаси. «Ўқитувчи» нашриёти Тошкент, 1979. 2. M.Gregoire. Grammaire progressive du français. Paris, 1995. 3. E.Berard, Ch. Lavenne. Grammaire utile du français. Didier. Paris, 1991. 4. И. Н. Попова, Ж. А. Казакова. Manuel de français. Москва, 2005. 5. М. Нишонов, З. Абдушукурова, В. Назаров. Opinion originale 1. Tachkent, 2012. 6. Régine Mérieux, Michèle Barféty. Compréhension Orale 1. CLE International France. Paris, 2012. **Internet saytlari:** **Ingliz tili** 1. www.teachingenglish.org.uk 2. www.onestopenglish.com 3. www.businessenglishonline.net 4. www.elgazette.com 5. www.tesol.org 6. www.tefl.com 7. www.teachertrainingvideos.com 8. www.learnenglish.org.uk 9. www.educationuk.org 10. www.bbc.co.uk\worldservice\learningenglish/ 11. www.channel4.com\learning\ 12. www.better-english.com \exerciselist.html 13. www.bbc.co.uk\worldservice\learningenglish\business\index.shtml 14. www.englishclub.com\index.htm 15.education.leeds.ac.uk\edu-mwe/eltwww.htm

	16. www.Grammarly.com/Grammar 17. www.macmillanenglish.com/readers 18. https://ibratfarzandlari.uz/ **Nemis tili** 1.www.grammatik.de 2.www.grammatik-online.de 3.www.meindeutschbuch.de 4.www.https://www.schubert-verlag.de/aufgaben 5.www.https://www.deutschunddeutlich.de/ 6.https://www.deutsch-perfekt.com/ 7.https://online-lernen.levrai.de 8. https://ibratfarzandlari.uz/ **Fransuz tili** 1. http://www.lepointdufle.net/ 2. http://apprendre.tv5monde.com/ 3. http://enseigner.tv5monde.com/ 4. http://lewebpedagogique.com/ressources-fle/ 5. http://www.franceinfo.fr/ 6. https://leflepourlescurieux.fr/ 7. https://ibratfarzandlari.uz/
7.	Mazkur o`quv dastur Urganch davlat universiteti kengashining 2024-yil "____" __________dagi ____-sonli bayonnomasi bilan tasdiqlangan.
8.	**Fan/modul uchun mas'ullar:** **Niyazmetova D.D..** - UrDU, "Roman-german filologiyasi" kafedrasi ingliz tili o`qituvchisi, PhD **Jumaniyazova D.A.** – UrDU,"Roman-german filologiyasi" kafedrasi nemis tili o`qituvchisi, dotsent **Xo'jayeva Z.X.** – UrDU, "Roman-german filologiyasi" kafedrasi fransuz tili o`qituvchisi
9.	**Taqrizchilar:** ***Allayarova R.R.*** – Urganch davlat universiteti Roman-german filologiyasi kafedrasi, f.f.n., dotsent ***Ro'zmetov H.Q.*** – Urganch davlat universiteti dotsenti, Roman-german filologiyasi kafedrasi, f.f.n., dotsent